

РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Rohoza Y. E. Development of the principles of openness and transparency in European legal doctrine

The article deals with analysis of the principles of openness and transparency in public administration. The evolution of these principles in European doctrinal tradition is analyzed. Development of the principles of openness and transparency in the constitutional and legislative context are reviewed.

The wide and narrow concepts of openness are examined. Different definitions of the categories «openness» and «transparency» are proposed. The scientific approaches by foreign scientists are divided into two groups considering the substantive and procedural aspects of openness and transparency.

The article also provides different forms of normative regulation regarding these principles. The differentiation between the requirements of openness and transparency are formed.

The suggestions as to the forms and methods concerning administrative legal regulation of the defined principles in the national doctrine are made. It is justified that adoption of the Ukrainian Code of Good Administration and the Administrative Procedure Code would improve the implementation of the principles of openness and transparency in public administration in both Ukrainian legislation system and national legal doctrine.

Key words: principles, openness, transparency, public administration, differentiation, requirements, regulation.

**Рогоза Яна
Едуардівна,**

*студентка 4 курсу
юридичного
факультету
Київського
національного
університету імені
Тараса Шевченка*

Сучасний етап розвитку науки адміністративного права характеризується наявністю доволі широкого кола ґрунтовних наукових досліджень принципів відкритості та прозорості як європейськими дослідниками, так і вітчизняними науковцями. Оскільки зазначені принципи ще не отримали належного тлумачення та запровадження у вітчизняній правовій науці, це свідчить про необхідність проведення досліджень із питань аналізу змісту та способів їх запровадження в українському законодавстві.

Актуальність нашого дослідження зумовлена існуванням звуженого підходу до розкриття змісту принципів відкритості та прозорості у вітчизняній доктрині та національному законодавстві; відсутністю науково обґрунтованих критеріїв розмежування цих принципів; відсутністю єдності нормативного

закріплення означених принципів в українському законодавстві та існуванням прогалин у їх правовому регулюванні.

У світлі зазначеного принципово важливим є теоретичне обґрунтування понять відкритості та прозорості, дослідження їх етимології та вироблення пропозицій із вдосконалення законодавства щодо закріплення означених понять.

Отже, завдання дослідження: 1) проаналізувати підходи європейських дослідників до розуміння принципів відкритості та прозорості в сучасній європейській думці; 2) з'ясувати співвідношення вимог відкритості та прозорості для діяльності публічної адміністрації; 3) сформулювати пропозиції з вдосконалення наукових підходів вітчизняних учених щодо застосування вимог принципів відкритості та прозорості в діяльності органів публічної адміністрації у взаємовідносинах із громадянами.

Серед робіт провідних європейських учених з окресленої проблематики розглянуто праці Д. Галлігана, Ж. Зіллера, Т. Ля Порте, Х. Худа та М. Ханта. Серед вітчизняних дослідників, які займалися дослідженням цього питання, слід згадати праці І. Грицяка, Н. Гудими та Є. Тихомирової. Окрім цього, окремого аналізу потребують документи та програми, розроблені за підтримки європейських науково-дослідницьких установ та інститутів (зокрема Програми підтримки вдосконалення систем державного управління й менеджменту в країнах Центральної та Східної Європи (Програма СІГМА), Організації економічного

співробітництва та розвитку (ОЕСР), робочих груп Директорату РС з правових питань тощо).

Сьогодні в питанні співвідношення принципів прозорості та відкритості найбільшого розповсюдження набула думка щодо розгляду вищезазначених принципів як частини й цілого. Тож доцільним буде розглянути еволюцію становлення принципів відкритості та прозорості, що дають підстави для такого тлумачення.

Визнання та закріплення принципів відкритості та прозорості в різних європейських країнах відбувалося на різних рівнях нормативно-правового опосередкування. Насамперед у багатьох європейських країнах принцип відкритості було закріплено на конституційному рівні. На початковому етапі історичного розвитку конституційний зміст цього принципу розкривався здебільшого крізь призму доступу до інформації. Першою серед країн, які запровадили у своє національне законодавство принцип відкритості як конституційний, була Швеція. Із прийняттям конституційного Закону про свободу преси 1766 р. уперше знайшов своє закріплення принцип відкритості. У подальшому аналогічний підхід був наслідуваний іншими північними країнами.

Як зазначає Ж. Зіллер, принцип відкритості у Шведській правовій системі права включає до свого змісту дві складові: доступ до інформації та право державних службовців проводити обмін інформацією із журналістами в процесі підготовки або під час прийняття рішення [2, р. 488]. Звідси можна констатувати, що

в розумінні вченого існує два компоненти принципу відкритості. Перший включає право доступу громадян до офіційних документів публічної адміністрації (саме цю складову принципу здебільшого визначають як принцип прозорості в контексті діяльності публічної адміністрації). Друга складова охоплює різні форми взаємодії органів публічної адміністрації з приватними особами в процесі прийняття рішення.

Отже, беручи до уваги попередні зауваження щодо поділу принципу відкритості, слід перейти до аналізу положень законодавства іншої групи країн, у яких на рівні окремих законодавчих актів знайшов своє закріплення безпосередньо принцип прозорості. При цьому варто зазначити, що залежно від обсягу тлумачення цього принципу в різних країнах можна умовно виокремити два підходи в розкритті його змісту: 1) як право доступу окремих осіб до документів у рамках індивідуального адміністративного провадження (вузький підхід); 2) як право доступу громадськості до публічної інформації як частини свободи інформації (широкий підхід) [5, р. 11].

Принципи відкритості та прозорості сьогодні отримали широке міжнародне правове визнання. Вимоги до їх утвердження та дотримання було закріплено в багатьох нормах первинного, вторинного та третинного (комплементарного) європейського адміністративного права. Особливе місце серед джерел європейського права в регулюванні цього питання відведено договорам, деклараціям, статутам та іншим документам

європейських регіональних організацій, таких як ЄС, РС, ОБСЄ тощо.

На початковій стадії становлення принципу відкритості інститути ЄС розглядали його виключно в тісному зв'язку з доступом до документів, проте тлумачили його як «пасивне» право: вони не були зобов'язані надавати громадянам інформацію інакше, як за їх безпосереднім зверненням. Попри це, з прийняттям 2001 року Білої книги з європейського врядування було ініційовано другий етап еволюції принципу відкритості. У Білій книзі ще не згадується принцип прозорості, натомість розширено зміст принципу відкритості. Відкритість розглядається як зобов'язання інституцій працювати більш відкрито. Вони мусять активно обмінюватися інформацією з державами-членами ЄС стосовно того, що робить ЄС та які рішення він приймає. Вони мусять викладати інформацію мовою, що є доступною для вирішення проблем повернення довіри до складних інституцій [8, с. 11].

У Лісабонському договорі було запроваджено нове бачення принципу відкритості. Стаття 1 Договору ЄС закріпила положення про те, що всі рішення ЄС «приймають якомога відкритіше та ближче до громадянина». Окрім цього, аналіз положень статті ч. 1 ст. 15 Договору про функціонування Європейського Союзу свідчить про зрушення в розумінні принципу відкритості від «пасивного» права громадян до «проактивного» обов'язку органів публічної влади висвітлювати всі аспекти діяльності: «З метою сприяння належному врядуванню та забезпечення

участі громадянського суспільства установи, органи, служби та агенції Союзу працюють у найвідкритіший спосіб» [6, р. 17]. Таким чином, нормативним змістом принципу відкритості згідно з Договором про функціонування ЄС є:

1) відкритість у розумінні гарантованого доступу до інформації за запитом (без існування такого зобов'язання інститутів ЄС у разі відсутності безпосередньої ініціативи з боку громадян);

2) прозорість як обов'язок інститутів ЄС активно сприяти прозорості своєї процесуальної діяльності, а також висвітленню результатів такої діяльності.

Наступне ґрунтовне дослідження принципів відкритості та прозорості було проведено за ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу в Програмі СІГМА. Принцип відкритості розглядається як підлеглість органів державного управління (публічних адміністрацій) зовнішньому контролю, а принцип прозорості передбачає, що за детального розгляду діяльності органів державного управління вона має «проглядатися наскрізь» для контролю або нагляду [3, р. 12–13]. Таким чином, під принципом відкритості розуміється зовнішній контроль за організацією та функціонуванням органів публічної адміністрації уповноваженими органами державної влади, зокрема наглядовими установами. Принцип прозорості розглядається як існування внутрішнього контролю та нагляду за діяльністю й функціонуванням органів публічної

адміністрації приватними особами з можливістю їх безпосереднього втручання в процесуальну діяльність відповідних органів.

Отже, з наведених вище роз'яснень слід констатувати, що відмінність принципів відкритості та прозорості полягає: 1) у різних суб'єктах, уповноважених на здійснення контролю за діяльністю органів публічної адміністрації; 2) у різному обсязі та сфері застосування контролю (у рамках принципу відкритості відбувається контроль за органами публічної адміністрації щодо всіх аспектів їх діяльності, на предмет законності їх дій у загальному вигляді; щодо принципу прозорості мова йде про підконтрольність органів публічної адміністрації особам, яким адресовано адміністративний акт, у порядку індивідуального адміністративного провадження). Отже, з аналізу положень Програми СІГМА слід відзначити, що виявлення принципів відкритості та прозорості в контексті діяльності публічної адміністрації має свій специфічний зміст, відмінний від широкої концепції тлумачення цих принципів у діяльності національних і наднаціональних органів влади.

Слід також звернутися до проведеного дослідження Проектної групи з адміністративного права, що була створена при Генеральному Директораті РЄ у березні 2005 р. у м. Старбурзі, результатом якого стало визначення 23 стандартів належної адміністрації та проведення їх класифікації [7, с. 114]. Так, окрему групу становили стандарти, що стосуються забезпечення прозорості та контролю. На думку автора, зазначений

перелік стандартів є дещо розширеним, оскільки крім вимог щодо забезпечення прозорості й контролю він охоплює також окремі аспекти принципу відкритості. Закріплені стандарти, з одного боку, ставлять вимоги до адміністративно-процедурної складової діяльності публічної адміністрації (використання простої, зрозумілої та сприйнятої мови; повідомлення про прийняте рішення та ін.). З іншого боку, зазначено низку стандартів щодо зобов'язань органів публічної адміністрації забезпечувати належний доступ до інформації (активне поширення інформації, загальне право доступу до документів тощо). Отже, якщо вести мову про широку концепцію відкритості, другу групу стандартів доречно тлумачити в контексті принципу відкритості.

Пізніше РЄ та ЄС провели ґрунтовну роботу з уніфікації принципів взаємовідносин органів публічної адміністрації з приватними особами, наслідком якої стало розроблення проекту Модельного кодексу належної адміністрації. Зміст принципу прозорості був закріплений через необхідність дотримання низки вимог у процесі діяльності публічної адміністрації, серед яких визначаються такі:

1) органи публічної адміністрації зобов'язані діяти відповідно до принципу прозорості, за яким вони забезпечують інформування приватних осіб відповідними засобами про вжиті заходи та прийняті рішення, включаючи публікування офіційних документів;

2) вони зобов'язані забезпечувати право доступу до офіційних документів.

Зважаючи на вузьку сферу застосування відповідного Кодексу, а саме регулювання діяльності публічної адміністрації в порядку індивідуального адміністративного провадження за участі приватних осіб, обґрунтованим є відсутність серед переліку принципів принципу відкритості. Відображений підхід підтверджує положення Програми СІГМА щодо розмежування зазначених принципів за сферою діяльності та залученими суб'єктами до процесуальної діяльності публічної адміністрації.

Сьогодні більшість європейських дослідників переважно розглядають принципи відкритості та прозорості в рамках концепції «належного урядування». Звідси слідує, що розкриття їх змісту в такому контексті має дещо розширений підхід. Підходи європейських учених щодо тлумачення принципів відкритості та прозорості слід поділити на 2 групи: 1) матеріальний підхід; 2) процедурний підхід. При цьому таку класифікацію наведено за критерієм правової природи та нормативним закріпленням відповідних принципів.

Таким чином, перша група науковців підтримують позицію віднесення відкритості та прозорості до принципів матеріального права, що відображені в нормах субстанційного права (конституціях, конституційних законах, інших законодавчих актах). Друга група вчених у свою чергу розглядають поняття відкритості та прозорості як принципи процедурного права, що, як правило, закріплюються в адміністративно-процедурних кодексах чи інших кодифікованих актах, які регламентують процедурні аспекти діяльності органів державного управління.

Доктор Уельського університету М. Хант визначає відкритість як обізнаність громадськості в засобах, якими приймаються рішення, у принципах, на яких засновується процес прийняття регуляторних рішень, а також ступінь доступу до публічної інформації, що забезпечує належну участь громадян у процесі прийняття рішень органами державного управління [4, р. 53]. Таким чином, дослідник розглядає принцип відкритості як суб'єктивне право, гарантоване необмеженому колу осіб, та кореспондуючий обов'язок органів влади проводити свою діяльність відповідно до закріплених та опублікованих правил поведінки. Мова йде про закріплення в нормах матеріального права способів і принципів діяльності органів публічної влади, а також гарантій належного доступу громадян до цієї інформації.

Схожої позиції дотримується й професор Оксфордського університету Х. Худ, який зазначає, що історично концепція відкритості забезпечує виконання двох цілей: 1) зменшення обсягу дискреційних повноважень органів публічної влади; 2) відповідність діяльності органів державного управління законним очікуванням громадян.

До прихильників першого підходу слід віднести професора Каліфорнійського університету Т. Ля Порте, який також наділяє принцип відкритості матеріальним характером, проте в дещо звуженому розумінні. Дотримання принципу відкритості відбувається шляхом забезпечення доступу громадян до відповідної інформації з дотриманням

вимог вичерпності та своєчасності її надання [4, р. 53]. Отже, у такому разі мова йде про загальне право громадян на доступ до офіційних документів органів публічної влади та стандарти його належного забезпечення.

Грунтовне дослідження процедурного аспекту принципу відкритості здійснив видатний європейський учений М. Галліган. Науковець зазначає, що адміністративні рішення мають прийматися в умовах максимальної відкритості, яка досягається шляхом викриття зацікавленим сторонам будь-якої інформації, що стосується адміністративного процесу [4, р. 69]. Дотримання цього принципу дозволяє сторонам брати участь у процесі прийняття рішення, отримуючи при цьому пояснення й обґрунтування прийнятих рішень.

Задоволення вимог принципу відкритості сприяє: забезпеченню ефективної діяльності публічної адміністрації, спрямованої на виконання поставлених перед нею завдань; забезпеченню належного та справедливого поводження з особами, стосовно яких проводяться адміністративні дії або приймається адміністративний акт. Гарантіями реалізації принципу відкритості в адміністративному провадженні є дотримання таких вимог: 1) повідомлення зацікавлених сторін процесу про перебіг адміністративного провадження та прийняті рішення; 2) розкриття будь-якої інформації, пов'язаної зі здійснюваним провадженням; 3) заслуховування сторін процесу під час прийняття рішення; 4) обґрунтування прийнятих рішень.

Такий деталізований підхід М. Галлігана до тлумачення принципу відкритості дозволяє максимально

наблизити діяльність публічної адміністрації до стандартів належної адміністрації, що у свою чергу сприятиме підвищенню рівня довіри громадян до діяльності органів державного управління.

Звертаючись до здобутків вітчизняної доктрини, зазначаємо, що, незважаючи на досить розповсюджену практику дослідження понять відкритості та прозорості, мало хто з українських дослідників зосереджував увагу на аналізі цих явищ у контексті діяльності публічної адміністрації.

Так, І. Грицяк зазначав, що прозорість — це термін, що часто вживається на позначення відкритого характеру дій інституцій ЄС. Піклуючись про якнайбільшу відкритість, інституції Союзу вживають заходів для покращення громадського доступу до інформації та намагаються створювати якомога зрозуміліші та прозоріші документи [9, с. 559].

Із цього визначення слідує, що науковець ототожнює поняття відкритості та прозорості. У свою чергу акцент робиться на активній позиції інституцій щодо громадян. Дотримання принципів відкритості та прозорості є передумовою належного доступу до інформації. При цьому вимогами, які сприяють забезпеченню прозорого доступу до інформації, є:

- використання зрозумілої мови;
- послідовне трактування й обґрунтування застосованого закону та прийнятих актів.

Схожої думки щодо ототожнення понять відкритості та прозорості дотримується й українська дослідниця Є. Тихомирова. Проте вона не обмежується сферою державного

управління й розглядає ці явища в різних площинах суспільного та політичного життя. На її думку, відкритість і прозорість можна розглядати як фактор демократичного розвитку; інструмент забезпечення підконтрольності влади; засіб підвищення активності громадян, їхньої свідомості й політичної культури; результат розвитку комунікацій між різними учасниками демократичного процесу; форму реалізації права громадян на повну й об'єктивну інформацію [11, с. 40]. Такий підхід свідчить про досить широку сферу реалізації цих принципів, проте, на жаль, не містить критеріїв розмежування специфічного виявлення відповідних явищ за різними сферами застосування.

На відміну від попередньої групи дослідників, Н. Гудима розмежує поняття відкритості та прозорості як певні принципи функціонування органів державного управління. На думку дослідниці, принцип відкритості державної влади можна визначити як її обов'язок із забезпечення можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами. Своєю чергою принцип прозорості полягає у встановленні органами державного управління умов, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів управління до прийняття управлінських рішень за рахунок створення й гарантування високого рівня їх обізнаності [10, с. 6]. Очевидним у такому розмежуванні є те, що принципи відкритості та прозорості за змістовним і функціональним навантаженням чітко відрізняються, що зумовлює різний

обсяг зобов'язань органів державного управління перед громадянами.

Проведене дослідження розвитку принципів відкритості та прозорості дозволяє констатувати, що їх зміст еволюціонував від широкої концепції відкритості до вузького підходу їх тлумачення в контексті діяльності публічної адміністрації. При цьому співвідношення відповідних понять та обсяг їх тлумачення може змінюватися залежно від сфери застосування та рівня нормативно-правового закріплення.

Окрім цього, проведені порівняння здобутків західних та українських учених свідчать про існування істотних розбіжностей у розумінні змісту принципів відкритості та прозорості. Це вказує на те, що пріоритетним завданням вітчизняної доктрини є змістовний перегляд принципів відкритості та прозорості відповідно до рекомендацій європейських науково-дослідних програм, рекомендацій РС та законодавства ЄС. Оновлення відповідних принципів слугуватиме якісному оновленню діяльності органів державного управління та переходу на новий рівень взаємовідносин із приватними особами.

Тож у контексті діяльності публічної адміністрації принцип відкритості слід визначати через дотримання низки вимог: необхідності забезпечення загального доступу громадян до інформації та офіційних документів органів публічної адміністрації; зобов'язання органів публічної адміністрації активно взаємодіяти з громадянами в процесі прийняття рішень; забезпечення можливості проведення зовнішнього контролю за діяльністю публічної адміністрації. У свою чергу принцип

прозорості визначається як право доступу окремих громадян до інформації в порядку індивідуального адміністративного провадження; зобов'язання органів публічної адміністрації приймати рішення з дотриманням вимог обґрунтованості, вмотивованості, використання зрозумілої та прийнятної мови; можливість проведення внутрішнього контролю та нагляду за діяльністю публічної адміністрації.

Незважаючи на те, що сьогодні принципи відкритості та прозорості були частково досліджені у вітчизняній юридичній доктрині, чинне українське законодавство характеризується недостатнім рівнем їх конкретизації, поверховістю врахування відповідних принципів серед основних засад діяльності органів державного управління. Окрім цього, суттєвим недоліком законодавця є неврахування європейської думки щодо розмежування понять відкритості й прозорості та наділення їх специфічним змістом у контексті концепції «належної адміністрації». На наш погляд, вирішенню цієї проблеми сприятиме систематизація принципів діяльності публічної адміністрації в спеціальному кодифікованому акті, який у свою чергу стане поштовхом для подальшої роботи з перегляду та гармонізації великого масиву законів та підзаконних актів відповідно до європейських стандартів.

Запровадження принципів відкритості та прозорості в діяльності публічної адміністрації в Україні, а також гарантій і механізму забезпечення їх реалізації є важливою передумовою функціонування органів державного управління в європейському

адміністративному просторі. Таким чином, пріоритетним завданням для України є розроблення Кодексу належної адміністрації, який би став уніфікованим стандартом діяльності органів публічної влади та їх взаємовідносин із приватними особами.

Правовому регулюванню процедурної складової діяльності органів публічної влади сприятиме прийняття Адміністративного процедурного кодексу України, який став би своєрідним фундаментом адміністративного процедурного законодавства України. Розроблення його положень має максимально врахувати європейський досвід запровадження принципів відкритості та прозорості з врахуванням усіх вимог їх дотримання.

Закріплення в національному адміністративному законодавстві оновлених положень змісту принципів відкритості та прозорості в сучасній західній правовій думці дозволить прискорити процеси гармонізації та адаптації України до стандартів європейського адміністративного простору.

Список використаних джерел:

1. Administrative Procedures and the Supervision of Administration in Hungary, Poland, Bulgaria, Estonia and Albania, SIGMA Papers, № 17, OECD Publishing. — 1997, p. 134.

2. Vojan Bugarić. Openness and transparency in public administration: challenges for public law. (Wisconsin international law journal, Vol. 22, № 3 (Fall 2004), str. 483–521).

3. European Principles for Public Administration. SIGMA Papers, № 27, OECD Publishing. — 19-Nov-1999, P. 8–12 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.oecd-ilibrary.org/>

[governance/european-principles-for-public-administration_5kml60zwd7h-en](http://www.oecd-ilibrary.org/governance/european-principles-for-public-administration_5kml60zwd7h-en)

4. Susan I. Liem. Constituents of Transparency in Public Administration: With Reference to Empirical Findings from Estonia. Dissertation № 3350. Gutenberg, Schaan, 2007, p. 320.

5. The Right to Open Public Administrations in Europe: Emerging Legal Standards. SIGMA Papers, № 46, OECD Publishing. — 17-Jan-2011, p. 42.

6. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, Dec. 13, 2007. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/archives/lisbon_treaty/full_text

7. Авер'янов В. Б. Удосконалення організації та діяльності системи органів виконавчої влади з урахуванням європейських принципів і стандартів / В. Б. Авер'янов, А. А. Пухтецька // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 4. — С. 110–117.

8. Біла книга. Європейське врядування / Комісія Європейських співтовариств, COM (2001) 428. — Брюссель, 2001. — 40 с.

9. Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого та ін. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. — 620 с. — (Сер. «Бібліотека державного службовця в галузі європейської інтеграції»).

10. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «теорія та історія державного управління» / Н. Гудима ; Інститут законодавства Верховної Ради України. — К. : [б. в.], 2008. — 22 с.

11. Тихомирова Є. Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення / Є. Б. Тихомирова // Наукові записки. НАУКМА. Політологія. Т. 20. — К. : Видавничий дім «KM Academia», 2002. — С. 39–43.

Рогоза Я. Е. Розвиток принципів відкритості та прозорості в європейській правовій доктрині

Статтю присвячено аналізу змісту принципів відкритості та прозорості в контексті діяльності публічної адміністрації. Прослідковано становлення відповідних принципів у європейській правовій доктрині. Проведено порівняння наукових підходів зарубіжних та вітчизняних учених щодо розуміння принципів відкритості та прозорості. Сформульовано пропозиції щодо розмежування вимог принципів відкритості й прозорості та вдосконалення вітчизняної правової доктрини щодо забезпечення реалізації відповідних вимог у діяльності публічної адміністрації.

Ключові слова: принципи, відкритість, прозорість, публічна адміністрація, європейський досвід, вимоги до принципів.

Рогоза Я. Э. Развитие принципов открытости и прозрачности в европейской правовой доктрине

Статья посвящена анализу содержания принципов открытости и прозрачности в контексте деятельности публичной администрации. Проанализировано становление соответствующих принципов в европейской правовой доктрине. Проведено сравнение научных подходов зарубежных и отечественных ученых в понимании принципов открытости и прозрачности. Сформулированы предложения по разграничению требований принципов открытости и прозрачности и совершенствования отечественной правовой доктрины по обеспечению реализации соответствующих требований в деятельности публичной администрации.

Ключевые слова: принципы, открытость, прозрачность, публичная администрация, европейский опыт, требования к принципам.

Стаття надійшла до друку 29 грудня 2015 р.